

ЛІНГВОДИДАКТИЧНА НАУКОВА ШКОЛА В ХЕРСОНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Однією з провідних форм організації наукової праці у світі вважається наукова школа. Сам факт існування різних шкіл у науці обумовлено історико-культурними особливостями її розвитку, відмінностями в розумінні предмета та метода об'єкта дослідження, неоднаковою глибиною та різним ступенем осмислення й розробки проблем, котрі вивчаються.

У науковій літературі зазвичай виділяють три типи структур, які прийнято називати науковими школами:

а) школа як науково-освітній інститут. Вона є невід'ємним компонентом науки, що передбачає підготовку людей, без яких неможливе існування науки як соціально-історичної системи – формується платформа для нарощення людського капіталу суспільства;

б) школа як спільнота дослідників, які концентрують свої зусилля у процесі наукового пошуку та пізнання дійсності;

в) школа як науковий напрям [10, с. 1374], [14, с. 78], [8, с. 11], [2, с. 78], [1, с. 11].

Отже, наукова школа – це особливий феномен, який не є тотожний іншим науково-соціальним об'єднанням та структурам. Німецький науковець Гельмут Штейнер виокремлює шість ознак, котрі притаманні науковим школам [14, с. 116–117]:

1) наукова школа розвивається в якійсь новій галузі теорії або методології у процесі диференціації та інтеграції науки;

2) це новий невизнаний теоретичний або методологічний напрям;

3) у розробці цього напрямку в науковому змаганні з іншими напрямками формується наукова школа як соціальний організм;

4) для формування цього соціального організму необхідна наявність керівника з ідеями та організаторськими здібностями;

5) наукове визнання нового напрямку поза межами даної наукової спільноти;

6) певні форми організації наукової школи. Саме ці ознаки, на думку автора, характеризують сутність даного явища в науці.

Під науковою школою відомий український дослідник Г.М. Добров розуміє не просто колектив дослідників на чолі з науковим лідером, а творчу спільноту вчених різних поколінь, об'єднаних спільністю принципів підходу до розв'язання тієї чи іншої проблеми, ідей та типу мислення, стилю роботи, широким поглядом на розвиток досліджень у даному науковому напрямі, що перебувають в основі роботи, оригінальною стрижневою ідеєю, доказ якої є стимулом для розвитку досліджень і фактором, що об'єднує виконавців, незважаючи на відмінність їхніх характерів й уявлень [3, с. 149].

Відомий український наукознавець Дмитро Денисович Зербіно дає визначення наукової школи як професійної співдружності людей, що сформувалася під егідою особистості – ученого-лідера. Вона займається активною дослідницькою роботою в новому актуальному напрямі й об'єднана ідеями, методиками, науковими традиціями, що розширюються співробітництвом, пошуком нових фактів [4, с. 9]. На думку вченого, поняття наукова школа характеризується чотирма основними ознаками: розробка нового оригінального напрямку в науці; спільність основного кола завдань, які вирішуються в школі, для всіх її представників; спільність принципів і методичних прийомів розв'язання поставлених завдань; навчання молодих учених наукової творчості в широкому розумінні цього слова завдяки безпосередньому й тривалому контакту керівника школи та його учнів [5, с. 13].

Інший український науковець Ю.А. Храмов вважає, що наукова школа – це неформальна творча співдружність дослідників різних поколінь високої кваліфікації на чолі з науковим лідером у певному науковому напрямі, об'єднаних однаковими підходами до розв'язання проблеми, стилем роботи і мислення, оригінальністю й новизною ідей і методів реалізації дослідницької програми, яка дала значні наукові результати і здобула авторитет і громадське визнання в даній галузі знання [12, с. 122]. Як бачимо, навіть стислий огляд тлумачення поняття наукова школа дозволяє твердити, що однією з головних умов існування наукової школи є наявність лідера, навколо якого гуртуються дослідники певного наукового напрямку.

Таким лідером є доктор педагогічних наук, професор Пентилюк Марія Іванівна – керівник і натхненник школи лінгводидактики у Херсонському державному університеті.

Сьогодні можна відповідально стверджувати, що часом появи наукової школи є 15 вересня 1969р., коли на кафедру української мови на посаду старшого викладача і було зараховано Пентилюк Марію Іванівну. З того часу почалася серйозна робота з розробки методологічних засад викладання української мови (спершу це були питання викладання стилістики української мови, далі – особливості викладання української мови у 5–7 класах,

формування мовленнєвої компетентності у двомовному середовищі, розробка методологічних засад мовної освіти у вищому закладі освіти). Серйозним кроком у становленні наукової школи лінгводидактики було відкриття 1993 року у ХДУ аспірантури з методики викладання української мови, першим аспірантом став Лопушинський Іван Петрович – кандидат педагогічних наук, доктор наук з державного управління, професор, а першою дослідницею, яка захистила докторську дисертацію під курівництвом Марії Іванівни стала Горошкіна Олена Миколаївна

У цей період розроблялися такі проблеми: Лінгводидактичні основи методики роботи над художнім стилем мовлення у 5–7 класах середньої школи; Лексико-стилістичний аналіз тексту як засіб удосконалення комунікативних умінь і навичок учнів 5–7 класів; Наступність і перспективність формування стилістичних умінь в учнів початкових та 5 класів загальноосвітньої школи; Система робота з удосконалення монологічного мовлення учнів 5–7 класів; Наступність і перспективність формування діалогічного мовлення учнів початкових і 5 класів загальноосвітньої школи;

Новим полем для дослідження у вітчизняній лінгводидактиці стала проблема двомовності, що була особливо науково модною на початку 2000 років. Перші наукові розвідки здійснювалися під керівництвом професора Пентилюк М.І. такими дослідниками Попова Олена Анатоліївна – Розвиток граматично правильного українського мовлення майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у двомовному середовищі; Окуневич Тетяна Григорівна – Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності; Мельник Тамара Валентинівна – Розвиток образного мовлення учнів 5–9 класів шкіл з російською мовою викладання; Андрієць Олена Миколаївна – Дискурсивне мовлення учнів в умовах білінгвізму.

Зі становленням школи розширювалися і наукові обрії досліджень. Так з'являється кагорта учнів Марії Іванівни, які розробляють питання формування культури мовлення фахівців різних галузей. Це такі дослідники: Тоцька Наталія Леонідівна – Формування професійно зумовленого мовлення студентів технічного ВНЗ (з технологічних спеціальностей легкої промисловості); Берегова Галина Дмитрівна – Формування культури мовлення студентів-аграрників в умовах нижньонаддніпрянських говірок; Довженко Інна Віталіївна – Формування культури україномовного спілкування у майбутній професійній діяльності фахівців сфери обслуговування та інші. Та головною науковою проблемою у діяльності школи лінгводидактики професора Пентилюк М.І. була і залишається мовна підготовка вчителя. Цьому присвячено праці Нікітіної Алли Василівни – Наукові засади

опанування технологій педагогічного дискурсу майбутніми вчителями-словесниками; Стасів Лілії Володимирівни – Лінгводидактична підготовка майбутнього учителя-словесника до роботи над формуванням ділового мовлення учнів основної школи; Бородіної Наталі Сергіївни – Наукові засади професійного засвоєння лінгводидактичної термінології студентами філологічних факультетів; Денищич Тетяни Альбертівни – Розвиток комунікативних умінь і навичок майбутніх фахівців з історії і політології; Безгодової Надії Семенівни – Формування професійного мовлення майбутніх учителів природничого профілю; Рускуліс Лілії Володимирівни – Лінгводидактична підготовка майбутніх філологів.

Значним досягненням у розитку наукової школи лінгводидактики, започаткованої Марією Іванівною стало вкриття у 2002році Спеціалізованої вченої ради зі спеціальності 13.00.02 теорія та методика навчання (українська мова) із захисту кандидатських дисертацій (перша аспірантка, яка захистилася у ній – Берегова Галина Дмитрівна – нині доктор філософських наук), а з 2008 року ця рада набула статусу докторської. Здійснивши короткий огляд діяльності наукової школи лінгводидактики у ХДУ, можемо виділити такі її риси як: наявність наукового лідера; особливий, властивий тільки дослідникам цієї школи стиль; наукова ідеологія; висока кваліфікація дослідників, які згуртовуються навколо лідера; значущість одержаних результатів у певній сфері науки; високий науковий авторитет у цій галузі. Сьогодні це єдина в Україні наукова школа, головним пріоритетом якої є розробка методології навчання української мови, і цим вітчизняна наука завдячує професору Пентилюк М.І.

Література

1. Грезнева О.Ю. Научные школы (педагогический аспект) / О.Ю. Грезнева. – М. : РАО, 2003. – 69 с.
2. Гузевич Д.Ю. Научная школа как форма деятельности / Д.Ю. Гузевич // Вопросы истории естествознания и техники. – 2003. – № 1. – С. 64–93.
3. Добров Г.М. Научно-технический потенциал: структура, динамика, эффективность / Г.М. Добров, В.Е. Тонкаль, А.А. Савельев. – К. : Наук. думка, 1987. – 348 с.
4. Зербино Д.Д. Научная школа как феномен / Дмитрий Деонисович Зербино. – К. : Наук. думка, 1994. – 135 с.
5. Зербино Д.Д. Наукова школа: лідер і учні (наукова концепція) / Д. Д. Зербино. – Львів : Євросвіт, 2001. – 208 с.

6. Історія економічних учень : підруч. / [Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін.] ; за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К. : КНЕУ, 1999. – 564 с.
7. Історія економічної учень : підруч. : у 2 ч. – Ч. 1 / за ред. В.Д. Базилевича. – [3-є вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 582 с.
8. Мирская Е.З. Научная школа как форма организации науки / Е.З. Мирская // Науковедение. – 2002. – № 3 (15). – С. 8–24.
9. Родный Н.И. Научные школы / Н.И. Родный // Природа. – 1972. – №12. – С. 84–88.
10. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 2-е изд. перераб. и доп. – СПб. : Большая Российская энциклопедия, 2000. – 1456с.
11. Формування наукових шкіл. Українська школа фізичної економії / Л. Воробйова // Економіка України. – 2008. – № 5. – С. 66–76.
12. Храмов Ю.А. Наукові школи в НАН України / Ю.А. Храмов // Наука та наукознавство. – 2008. – № 4. – С. 122–133.
13. Храмов Ю.А. Школы в науке / Ю.А. Храмов // Вопросы истории естествознания и техники. – 1982. – № 3. – С. 54–67. 14. Школы в науке / С.Р. Микулинский, М.Г. Ярошевский, Г. Кребер, Г. Штейнер. – М. : Наука, 1977. – 524 с.